

Forfatter: Paludan-Müller, Fr.

Titel: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind

Citation: Paludan-Müller, Fr.: "Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind", i Paludan-Müller, Fr.: *Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind*, udg. af CARL S. PETERSEN , 1909, s. XVI. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-paludanm01-shoot-idm140207710934640.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind

II.

Paludan-Müllers Ungdomsarbejder, først "Dandserinden", dernæst og maaske endnu mere "Amor og Psyche", vakte ved deres Fremkomst overordentlig Opmærksomhed og gjorde ham strax til en af det store Publikums mest yndede Digtere. De fremkom ogsaa paa et for Digte af deres Indhold særdeles gunstigt Tidspunkt. J. L. Heiberg havde netop da (fra Midten af Tyverne) ført den danske Poesi bort fra den Fremstilling af Nordens Oldtid, som gennem Oehlenschlägers og Grundtvigs Værker havde behersket Aarhundredets første Fjerdedel, til lette, overlegent og ironisk holdte Skildringer af Hverdagslivet, og han havde nylig i en litterær Strid med Oehlenschläger sejrrikt hævdet, at i Poesi var Formen vigtigere end Indholdet. Der fremtraadte nu en ung Digter, som fra første Øjeblik viste et forbløffende Herredømme over Formen, som med største Lethed tumlede de vanskeligste Versemaal, og hvis Udtryksmaade bar Vidne om Smag og Dannelse. Den Heibergske Kres modtog ham da selvfølgelig med Begejstring. Heiberg selv aabnede sit fine og fornemme Hjem for ham og støttede ham med sin store Autoritet, ogsaa i Tider, da Publikum forarget vendte sig bort fra sin fordums Yndling, og Historikeren Chr. Molbech, der stod Heiberg nær, anmeldte hans Digtninge med overstrømmende Ros. Men de ældre, navnlig Oehlenschläger, der mente, at det kom an paa, at Digteren havde noget alvorligt paa Hjærte, som han vilde sige Publikum, for dem var et Arbejde som "Amor og Psyche" en Vederstyggelighed. "Biergene i dette Digt ere af Chocoladekager, Sneen er pidsket Flødeskum, Blomsterne malet Sukkerknas", skrev Oehlenschläger forbitret til Hauch.

Paludan-Müller befandt sig vel i den Heibergske Kres. Han følte altid stærk Taknemmelighed overfor Heiberg og Molbech; han kunde slet ikke blive ked af at tale med den overlegne, gennemdannede Heiberg, og han sværmede naturligvis som alle Mænd for Fruens Kunst og pikante Personlighed. Dog stod han som Digter kun i kortere Tid i den Heibergske Lejr; det personlige Samkvem afbrødes for ham som XVII for saa mange andre af Husets mandlige Venner ved hans Giftermaal, og han skulde snart i sin Digtning med "Adam Homo" gaa Veje, som førte ham langt bort fra den Heibergske Poesi. -

Paludan-Müller havde sidst paa Aaret 1836 søgt om Understøttelse til en Udenlandsrejse, vel for under ny Omgivelser og Indtryk at faa Samling paa sig selv. Men da hans Ansøgning savnede den nødvendige Fuldstændighed, blev den ikke bevilliget, skønt hans Evner iøvrigt anerkendtes i varme Udtryk. Han havde vistnok Grund til at ønske sig ud af de gamle Forhold, Spliden i hans Indre synes ved denne Tid at være naaet til et Højdepunkt, og et halvt Aar senere indtraadte en afgørende Krise. I Sommeren 1837 faldt han i en stor og alvorlig Sygdom, en Tyfus kaldtes den. Han har i "Adam Homo" givet en Skildring af Adams Tilstand under en lignende Krise, som, siger Frederik Lange, "absolut bærer Selvoplevelsens Præg":

Det var, som blev hans Hoved tungt som Steen,
Saa midt i Løbet alle Safter nøle;
Som droges Marven ud nu af hans Been;
Som kunde Intet meer den Brand nu køle,
Der i hans Aarer løb fra Green til Green.
Bedøvet syntes han at kunne føle,
Hvordan i Gjæring vildt, og som i Had,
Alt i hans Inderste sig skilte ad.
Mens saa hans Legeme laae underkuet,

Sad Sjælen dybt i Frygt, men dog i Ro,
Tilbagetrukken inderst i sin Bo,
Hvis Vold nu af en Fjende haardt blev truet.

Men stærkt betrængt den styrted tidt iblinde
Sig reent afsindig midt i Kampen frem,
Og kjendte da ei længer Ven fra Fjende,
Men i sit Virvar blandte sammen dem.

Medet den sig besinded: taus og rolig
Den sad igjen og speided i sin Bolig.

Da Paludan-Müller efter en Maanedes Forløb kom til sig selv igen, sad Charite Borch, hans tilkommende Hustru, ved hans Sygeleje.

Hun var yngste Datter af da afdøde Professor Borch i Sorø i Ægteskab med en Tante til Paludan-Müllers Moder og var født den 13de November 1801. Paludan-Müller havde tidligt følt sig stærkt knyttet til Damerne i den Borchske Familie. Med den ældre Datter, Professorinde Hansteen i Norge, havde han i flere Aar staaet i fortrolig Brevveksling, overfor hendes yngre Søster, Fru Henriette Friderichsen, havde han som ovenfor nævnt næret en hæftig Lidenskab, den yngste Datter Charite havde han tidt drillet, men egentlig forelsket i hende

havde han næppe nogensinde været. Hun var ikke nogen Skønhed som de ældre Søstre; hendes lille Skikkelse var ganske vist fin og gratiøs (hun dansede nydeligt), men frisk og ungdommeligt var hendes Udseende ikke, og hendes Væsen var det heller ikke. Der var ogsaa som ung Pige XVIII noget gammeljomfruagtigt over hende. Men hun var en fast og sikker Karakter, der hvilede trygt i sig selv, alvorlig, tænksoin og stærkt religiøs, kundskabsøgende og lærelysten, ganske ligegyldig overfor Menneskers Dom.

Hun maa sikkert i længere Tid have næret en stærk, alt beherskende Kærlighed til sin unge, smukke Slægtning, og nu, da han var blevet alvorlig syg, og medens Familien gjorde Anstalter til at faa ham indlagt paa Hospitalet, lod hun ham, til Forbitrelse for Familien, der vejrede et Giftermaal, og til Forargelse for Verden, der fandt det ganske upassende, flytte til sin Moders og sit eget Hjem for selv at kunne pleje ham. Rekonvalescenstiden aabnede Paludan-Müllers Øjne for, hvor meget hun holdt af ham, og han følte i hendes Nærværelse en Hvile, Ro og Tryghed, som han aldrig før havde kendt. Kønt og smukt har han sat denne Tid et Minde i "Adam Homo"; man behøver blot i Stedet for Moderen at indsætte Charite, saa har man i følgende Vers et Billede af hans Tilbagevenden til Livet under hendes omhyggelige og moderlige Pleje:

Han kunde sidde hele Timer rolig
I Vinduet og ei sig føle tom,
Idet hans Blik paa Gaden snart fløi om,
Snart paa en Sky i Luften stirred trolig.
Naar Lygterne blev tændt, naar i en Bolig
Der ligeoverfor et Lys blot kom,
Da stirred han paa det som paa en Stjerne,
I rørte Tanker længselfuld og gjerne.

Og som et Skjold og Skjerm omkring hans Bryst
Hans Moder vandrede om ham saa stille.
Hun læste for ham med sin søde Røst,
Og naar han hellere saa tale vilde,
Da sugede hans Øre Fryd og Trøst
Af hendes Tale, liflig som en Kilde.
Hver Dag umærkeligt steg mere frem
De brudte Piller i hans Tankes Hjem.

Naar Dagen helder, ofte Arm i Arm
De op og ned ad Gulvet vandre begge,
Og mangen Sandhed hørtes hun at lægge
Ham da paa Hjerte med en Stemme varm.
Ei Religionen til hans Sjæl at skrække
Hun brugte, men til Læge for hans Barm.
Hun søgte kun hans Indre op at lukke
For Aandens uudsigelige Sukke.

Saa leved trofast i Forening de,
Og Dag for Dag af Kræfter fik han flere;
Han alt saa smaat begyndte at studere,
Og i den længe lukte Bog at see.
Hans Moder vidste Alt at arrangere,
Saa Alting let, i Orden kunde skee;
Et Værelse ved Siden af hun leied,
Der Dagen at tilbringe selv hun pleied.

XIX

Der komme sammen de hver Aftenstund,
Og til Klaveret ned hun da sig sætter,
Og blidt en Krands af Toner om ham fletter,
Hvis Echo klinger op fra Sjælens Bund.
Tidt sang idyllisk-barnlige Duetter
De med hinanden, da endnu med Grund
Vor Helt for det Romantiske var bange.

Et Aar efter, den 30te August 1838, giftede de sig og forlod samme Aften København for at tiltræde en længere Udenlandsrejse.

Paludan-Müllers Giftermaal med Charite Borch blev det store Vendepunkt i hans Liv. Det er blevet sagt, at han gik i Kloster, da han giftede sig. Det er sandt, hans Hustru vaagede med stærk og skinsyg Kærlighed over al hans Færd, vilde helst lukke ham ude fra Verden og led ikke, at han følte sig draget mod andre

Mennesker, hun vilde have ham ganske for sig selv. Men han vandt dog nok mere i sit Ægteskab, end han tabte. Der kan vist næppe være nogen Tvivl om, at Paludan-Müller i sine yngre Dage har haft noget af Grev Charles' og Adam Homos vage, ubeslutsomme og bløde Karakter - ellers havde det vel ikke været netop disse Karaktertræk, han først og fremmest revser hos Adam Homo, og som han fremfor alt i sin senere Digtning vil til Livs gennem Skildringen af deres Modsætning - og der kan heller næppe være Tvivl om, at naar han i Eftertidens Bevidsthed gennem sin Manddoms Arbejder og gennem samtidiges Skildring staar som den klare, overlegne, i sig selv hvilende Personlighed, da er det for en Del gennem Samlivet med sin Hustru, at han udvikledes dertil. Det barnløse Ægteskab blev lykkeligt, "hun bragte ham den ro og det stille ordnede liv, han trængte til; hans sind kom i ligevægt, hans munterhed blev atter naturlig, han arbejdede med fuldt og roligt åndedrag, og hun gennede næppe hans digterhu ind på veje, der ikke var dens egne" (Niels Møller).

Udenlandsrejsen, hvortil Paludan-Müller nu havde faaet en offentlig Understøttelse paa 600 Rigsdaler aarlig i to Aar, gik gennem Tyskland, Nederlandene, Frankrig, Svejts og Italien. Hen paa Eftersommeren 1840 vendte de nygifte tilbage til København og indrettede deres Hjem. De havde til at begynde med ikke meget at leve af, Charite maatte en Tid tjene med til Opholdet ved at give Undervisning i Fransk, og man sporer et enkelt Sted i "Adam Homo"s 2den Del en tydelig Harme over de Livsvilkaar, der i Danmark bydes en Digter. Senere, efter at Paludan-Müller 1851 havde opnaaet den højeste Digterunderstøttelse paa Finansloven (1000 Rigsdaler om Aaret), blev den økonomiske Stilling vel bedre, men dog ingensinde særlig glimrende. En borgerlig Livsstilling fik og søgte han aldrig; der var i 1849 Tale om at faa ham ansat som Slotsforvalter, men efter nogen Betænkning sagde han nej. De trange Kaar bevirkede, at de maatte bo i Hovedstadens tarveligere og mindre vel ansete Kvarterer (i mange Aar i Ny Adelgade); om Sommeren boede de siden Begyndelsen af Halvtredserne i Fredensborg, xx hvor de fra 1858 for en meget billig Leje fik tilstaaet Bolig i en af Slottets Sidefløje.

Kort efter sin Hjemkomst udgav Paludan-Müller i Foraaret 1841 det dramatiske Digt "Venus", der handler om Kærligheden, den Kærlighed, hvis Maal er Sansernes Tilfredsstillelse, og den, som skaber Fred, Ro og Hvile. Endnu samme Aar udkom 1ste Del af "Adam Homo", som var blevet til paa Rejsen i hans 30te Aar (1839).